

KU KRITIKE BURŽOÁZNEJ A REFORMISTICKEJ IDEOLÓGIE

L. HRZAL — P. MEŠŤAN: „Demokratický socializmus“ v službách antikomunizmu. Pravda, Bratislava 1981.

Sústredená a systematická analýza a kritika filozofických, sociologických a sociálno-politických koncepcií, ktoré vznikajú a rozvíjajú sa v horizonte buržoázneho vedomia ako zdôvodnenie, obrana a projekt reprodukcie buržoáznych spoločenských štruktúr, je dôležitou súčasťou ideologických zápasov súčasnosti. Preto sa kritike buržoáznej a reformistickej ideológie venuje u nás v posledných rokoch veľa pozornosti. Predsa však pozornosť sa sústreďuje predovšetkým na kritiku buržoáznych a reformistických teórií; menej pozornosti sa venuje rozboru foriem reálnej, praktickej existencie antimarxistických ideológií, tomu, ako sa tieto ideológie premietajú do konkrétnych politických programov, ako sa prejavujú priamo v politickej praxi. Rozbor praktickej existencie buržoáznej a reformistickej ideológie je ťažkou úlohou. Vyžaduje si znalosť nielen teoretických koncepcií, ale aj dôkladnú znalosť konkrétnych politických reálií, ako i schopnosť vystihnúť a vyjadriť rôzne formy sprostredkovania, rôznych typov protirečivého ovplyvňovania sa teoretických koncepcií a politickej praxe. Práve túto úlohu si vytýčili Ladislav Hrzal a Pavol Mešťan v práci „*Demokratický socializmus v službách antikomunizmu*“.

Kniha sa sústreďuje na rozbor praktickej podoby reformistickej ideológie, teda na rozbor roviny, v ktorej dochádza k sprostredkovaniu medzi teóriou a praxou. Autori knihy ukazujú na príklade politiky a ideológie Socialistickej strany Rakúska, že

tu ide len o zdanlivé sprostredkovanie. Konfrontácia abstraktno-humanistických koncepcií „demokratického socializmu“ s reálnou sociálno-politickou skutočnosťou ukazuje iluzívny charakter ideológie „demokratického socializmu“, jeho apologetickú funkciu vzhľadom na buržoázny politický systém. Autori knihy zdôrazňujú, že práve zdanlivá kritickosť koncepcií „demokratického socializmu“ voči kapitalizmu a faktická apologetika kapitalistických výrobných vzťahov je hlavným dôvodom, prečo má „súčasný štátnomonopolistický kapitalizmus záujem najmä na činnosti pravicových sociálnodemokratických a socialistických strán. Totiž tieto strany vo svojej každodennej praktickej politickej činnosti bojujú proti vlastnej robotníckej triede a proti revolučnej premene ekonomickej a politickej organizácie kapitalistickej spoločnosti — aj keď sa v ich oficiálnych dokumentoch a prejavoch ich vodcov vo všetkých pádoch skloňujú slová, ako je „záujem robotníckej triedy“, „človek stredobodom všetkých snáh“ ... a pod.“ (s. 86)

Kniha, i keď je rozsahom nevelká, venuje pozornosť štyrom odlišným, vzájomne sa však tesne prelínajúcim témam. V prvej, druhej a čiastočne aj vo štvrtej kapitole nachádzame rozbor peripetií politického vývinu v Rakúsku po II. svetovej vojne. Práve tento rozbor — i keď veľmi stručný — dovoľuje konkrétne a historicky lokalizovať jednotlivé politické koncepcie a programy a zároveň odhaľuje aj základné príčiny zmien v politických programoch. Druhou témou (II. kapi-

tola) je kritický rozbor politických programov SPO, a to od Akčného programu Socialistickej strany Rakúska až po Nový program SPÖ z r. 1978. Táto kapitola je nosnou a je snáď i najcennejšou a najvýznamnejšou časťou knihy. Na stranách 66 a 67 sú stručne zhrnuté kľúčové prvky ideológie Socialistickej strany Rakúska: zrieknutie sa triedneho prístupu k analýze spoločenského života, hlásanie tézy o svetonázorovej neutralite, propagovanie „transformácie“ kapitalizmu, ostrý antikomunizmus, apologetika súčasného štátnomonopolistického kapitalizmu, úsilie o získanie výhod z mierového hnutia. Autori oprávnené podčiarkujú, že program SPÖ „ťažiac zo slovníka Marxa a Engelsa, je celou svojou podstatou a obsahom zameraný proti nim, a tým aj proti robotníckej triede Rakúska“. (s. 68)

Treťou témou knihy je rozbor teoretických koncepcií, z ktorých vychádzajú programy a prax rakúskej socialistickej strany. Autori ukazujú na to, že v týchto teoretických koncepciách sa reprodujú a oživujú reformistické tradície Bersteina a Maxa Adlera. Od nich je preberaná téza o svetonázorovej neutralite a abstraktnej slobode, od nich sa preberajú ar-

gumenty proti materializmu, dialektike, proti marxistickému chápaniu triedneho boja. Autori venujú pozornosť i spôsobu, akým sa vedenie rakúskych socialistov vyrovnávalo s procesmi „deideologizácie“ a „reideologizácie“. Ukazujú, že v teoretických koncepciách, ktoré vznikli v rámci „demokratického socializmu“, nejde o nič iné „ako o eklekticismus a sofistiku, o povrchné a mechanické bezzásadové spojenie rozličných teórií a ideových smerov, bez ohľadu na ich protikladnosť“. (s. 153)

V poslednej časti knihy (VI. kapitola) autori analyzujú niektoré aspekty pokusov o nastolenie „demokratického socializmu“ v Československu koncom šesťdesiatych rokov; ukazujú na idey prevzaté revizionistami z arzenálu pravícových sociálnych demokratov.

Knihá sa vyznačuje vysokou teoretickou úrovňou, dôkladnou znalosťou materiálu a je napísaná zreteľným a jasným štýlom. Práca Ladislava Hrzala a Pavla Mešťana je významným obohatením literatúry venovanej kritike buržoáznej a reformistickej ideológie.

František Novosad

ZÁVAŽNÝ PRÍSPEVOK KU KRITIKE SCIENTIZMU A ANTISCIENTIZMU

V. G. FEDOTOVA: Kritika sociokultúrnych orientácií v súčasnej buržoáznej filozofii (Kritika sociálno-kultúrnych orientácií v súčasnej buržoáznej filozofii), Izd. „Nauka“, Moskva 1981, 191 s.

Kríza súčasnej buržoáznej filozofie ako súčasť celkového úpadku duchovnej kultúry buržoáznej spoločnosti je na jednej strane výrazom všeobecnej a prehľbujúcej sa krízy kapitalistického spoločensko-ekonomického systému ako celku, na druhej strane však výrazom úsilia o jeho apologetiku, o zdôvodnenie a petrifikáciu sociálno-historických pozícií buržo-

ázne a jej ideológie. Z toho dôvodu znamenávame v súčasnej buržoáznej filozofii množstvo smerov, prúdov a škôl, často si navzájom protirečiacich, ktoré rozličným spôsobom vplývajú na buržoázne vedomie a tým sprostredkovane aj na spoločenské procesy. Jednou z popredných a aktuálnych úloh marxistických filozofov preto neustále zostáva kritická analýza naj-